

УДК 342.924 : 346.2

Воротинцева Інна Валеріївна,

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННА РЕЄСТРАЦІЯ БІЗНЕСУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Сучасний стан надання адміністративних послуг в електронній формі характеризується певними зрушеннями. Новації українського законодавства свідчать про підвищення уваги держави до формування інформаційного суспільства в Україні, розширення сфери застосування публічних послуг, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування та підприємствами, установами, організаціями, які належать до сфери їх управління у електронному форматі. Однак розвиток надання електронних адміністративних послуг стримується наявністю значної кількості проблем правового, матеріально-технічного та організаційного характеру.

Наведене зумовлює актуальність дослідження адміністративних послуг в електронній формі, зокрема послуг у сфері електронної державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (які згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 918-р «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні» [1] віднесені до пріоритетних та першочергових для запровадження), що сприятиме підвищенню якості надання адміністративних послуг населенню в цілому та адаптації українського законодавства до законодавства Європейського союзу.

Стан дослідження теми. Питання правового регулювання надання адміністративних послуг в електронній формі висвітлено в наукових дослідженнях таких вчених, як: В.Б. Авер'янов, К.К. Афанасьєв, В.Д. Бакуменко, О.М. Буханевич, Н.В. Грицяк, С.Л. Дембіцька, О.В. Карпенко, О.С. Конотопцев, В.Г. Логвінов, І.В. Клименко, Я.Б. Михайлюк, А.І. Семенченко, О.А. Серенок, В.П. Тимошук, К.В. Химичук та ін.

Метою статті є визначення сучасного стану правового регулювання та практики надання адміністративних послуг в електронній формі на при-

кладі електронної реєстрації бізнесу з урахуванням останніх новацій українського законодавства, а також виокремлення основних перспектив розвитку системи електронної державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Виклад основного матеріалу. Правові передумови запровадження електронних послуг органами державної влади та органами місцевого самоврядування в Україні обумовлені прийняттям Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [2], Закону України «Про електронний цифровий підпис» [3], Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [4] та, як наслідок, внесення відповідних змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб» (що діяв на той період часу), норми якого про електронну реєстрацію є основоположними у діючій редакції Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [5] (далі – Закон).

На окрему увагу заслуговує розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні» від 16 листопада 2016 року № 918-р, де надано поняття електронна послуга, що розглядається як адміністративна й інша публічна послуга, яка надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем [1].

Згідно зазначеного розпорядження до пріоритетних послуг, запровадження надання яких в електронній формі передбачалося першочергово віднесені, зокрема послуги у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. На виконання зазначеного та реалізації на практичному рівні в Україні було створено портал

електронних сервісів, який забезпечує надання електронних адміністративних послуг Міністерства юстиції України як для пересічних громадян так і для представників бізнесу.

Відносини, що виникають у сфері державної реєстрації бізнесу, регулюються Конституцією України, зазначений Закон та нормативно – правовими актами, прийнятими відповідно до зазначеного Закону.

Однак, починаючи з 2016 року Міністерство юстиції України поступово запроваджує надання адміністративних електронних послуг через портал електронних сервісів та на теперішній час можливо скористатися наступними електронними сервісами у сфері державної реєстрації бізнесу: 1) державна реєстрація юридичної особи (за модельним статутом); 2) державна реєстрація фізичної особи – підприємця.

Відповідно до норм Закону державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців – це офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу – підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених Законом.

Діюча редакція Закону закріплює можливість надання документів для державної реєстрації як у паперовій, так і електронній формі. Згідно норм Закону документи в електронній формі можуть подаватися заявником через портал електронних сервісів у порядку, визначеному Міністерством юстиції України. У розумінні Закону портал електронних сервісів є веб – сайт, що організований як системне багаторівневе об'єднання різних ресурсів та сервісів для забезпечення максимального доступу до інформації та послуг у сфері державної реєстрації, тобто це єдиний державний портал надання адміністративних послуг згідно з єдиними встановленими вимогами, відкритими форматами та протоколами. Сервіси являють собою програмні інтерфейси, за допомогою яких забезпечується доступ до визначених даних з державних реєстрів, обробка електронних документів від суб'єктів звернення та обмін даними з іншими інформаційними системами під час надання електронних послуг.

Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 09.02.2016 року № 359/5 [6] (далі – Порядок), визначає загальний порядок проведен-

ня державної реєстрації за заявами в електронній формі.

Однак, починаючи з 2016 року Міністерство юстиції України поступово запроваджує надання адміністративних електронних послуг через портал електронних сервісів та на теперішній час можливо скористатися наступними електронними сервісами у сфері державної реєстрації бізнесу: 1) державна реєстрація юридичної особи (за модельним статутом); 2) державна реєстрація фізичної особи – підприємця. Електронні послуги з державної реєстрації внесення змін до відомостей про юридичну особу та фізичних осіб – підприємців, а також послуги з державної реєстрації припинення суб'єктів господарювання чекають на впровадження.

Державна реєстрація створення юридичної особи в електронному форматі доступна лише для юридичних осіб, які створюються з наміром діяти на підставі модельного статуту, тобто ті юридичні особи, які створюються у вигляді товариства з обмеженою відповідальністю та обирають модельний статут, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 року № 1182. Такі обмеження пов'язані із тим, що система електронної реєстрації набирає обертів поступово та працює фактично у тестовому режимі. Державна реєстрація первинної електронної реєстрації фізичної особи, яка має намір стати підприємцем в загальному порядку здійснюється без будь-яких обмежень.

Механізм державної реєстрації бізнесу через портал електронних сервісів передбачає подачу відповідної електронної заяви, що передбачає подачу визначених Законом документів для відповідної державної реєстрації з дотриманням вимог Закону України «Про електронний цифровий підпис».

Після формування заяви та долучення до неї документів для державної реєстрації в електронній формі такі заява та документи за допомогою програмних засобів ведення Єдиного державного реєстру блокуються для можливості редагування з моменту підписання електронним цифровим підписом та надсилаються автоматично суб'єкту державної реєстрації, якій здійснює відповідні повноваження за місцезнаходженням юридичної особи або місце проживанням фізичної особи – підприємця. Моментом прийняття заяви та документів суб'єктом державної реєстрації вважається дата і час реєстрації заяви у Єдиному державному реєстрі.

Державний реєстратор за заявою в електронній формі розглядає документи, подані на державну реєстрацію, та у разі відсутності підстав для зупинення розгляду документів та/або відсутності

підстав для відмови проводить відповідну реєстраційну дію. Відповідно до ст. 26 Закону строк розгляду документів, поданих для державної реєстрації щодо юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців становить 24 години після надходження документів, крім вихідних та святкових днів. Справляння адміністративного збору за державну реєстрацію створення юридичної особи та державну реєстрацію фізичної особи підприємцем не передбачено.

Державний реєстратор приймаючи заяву на державну реєстрацію формує опис поданих документів заявником за допомогою програмних засобів ведення з Єдиного державного реєстру, який містить код доступу до результатів надання адміністративної послуги у сфері державної реєстрації. Код доступу являє собою унікальну цифрову послідовність символів (від 6 до 12), що генерується в автоматичному режимі та використовується для доступу до результатів розгляду документів через портал електронних сервісів. За зазначеним кодом доступу заявник має змогу отримати результат розгляду його документів та сформувати виписку з Єдиного державного реєстру про державну реєстрацію створення юридичної особи або фізичної особи – підприємця, у разі прийняття позитивного рішення державним реєстратором.

За результатом розгляду заяви в електронній формі та документи, які були подані для такої державної реєстрації не повертаються заявнику.

Таким чином, в зазначеній сфері правових відносин державою поступово реалізується політика, яка гарантує відповідність стандартам ЄС, забезпечення прозорого, швидкого та ефективного надання послуг кожній особі, як в сфері ведення бізнесу та поліпшення клімату для його подальшого розвитку, так і в сфері надання електронних адміністративних послуг в цілому.

Однак, аналізуючи досвід держав-членів ЄС у досліджуваній сфері в цілому, варто зазначити, що надання адміністративних послуг в електронній формі зазвичай відбувається через єдині онлайн сервіси (а не на окремих веб-порталах державних органів) на яких зібрана велика кількість популярних електронних послуг як для громадян, так і для бізнесу. Надання електронних послуг на загальнодержавному рівні за допомогою єдиного веб-порталу сприяє підвищенню зручності пошуку необхідної послуги й уніфікації вимог для отримання подібних послуг, незалежно від органу державної влади, який надає ці послуги. Однак на локальному рівні органи місцевого самоврядування створюють можливості щодо надання додаткових адміністративних послуг, що належать до їхньої

компетенції і здійснюється з урахуванням місцевих особливостей і потреб.

Створення в Україні окремих електронних сервісів, які забезпечують надання адміністративних послуг органами державної влади й місцевого самоврядування, є позитивним явищем на початковому етапі реформування системи електронних адміністративних послуг. Зрозуміло, що в подальшому кінцевою метою розвитку їх надання повинна бути інтеграція окремих електронних сервісів надання адміністративних послуг у єдиний загально-державний веб-портал, оскільки надання певних адміністративних послуг в електронній формі за допомогою офіційних веб-сайтів органів державної влади або через окремі веб-портали надання електронних адміністративних послуг також не видається доцільним через створення передумов для розпорошеності інформації та тягне за собою додаткові витрати бюджетних коштів на створення нових веб-ресурсів.

Однак, спочатку є доцільним втілити у життя законодавчо-проголошені можливості отримання електронних послуг у тому числі і у сфері державної реєстрації бізнесу. На теперішній час діюча редакція Закону на правовому рівні закріплює можливість здійснення електронної реєстрації, окрім державної реєстрації створення юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, ще й внесення відповідних змін до відомостей про юридичну особу та фізичну особу – підприємця, а також державну реєстрацію припинення вказаних суб'єктів господарювання, але, на жаль, на практичному рівні ці сервіси не працюють.

Як вже зазначалося електронна реєстрація може здійснюватися лише через портал електронних сервісів, який згідно Закону в частині функціональної можливості щодо здійснення державної реєстрації в електронному форматі повинен забезпечувати: подання документів в електронній формі для державної реєстрації; контроль за повнотою заповнення заяви про державну реєстрацію; перегляд стану розгляду поданих документів; доступ до відомостей та документів, визначених Законом; оприлюднення результатів надання адміністративних послуг; перегляд, копіювання та роздрукування виписки, інших документів та відомостей з Єдиного державного реєстру; сплату адміністративного збору через мережу Інтернет у режимі реального часу; функціонування персонального кабінету.

Точкою доступу до порталу електронних сервісів є персональний кабінет юридичної особи, іншої організації та фізичної особи – підприємця. Фактично персональний кабінет являє собою сторінку в мережі Інтернет суб'єкту господарювання безпосередньо на порталі електронних сервісів,

що призначена для подання документів в електронній формі для проведення реєстраційних дій та до відомостей про результати розгляду цих документів.

Висновки. Як вбачається з вищезазначеного послуги у сфері державної реєстрації бізнесу поступово переходять на електронний формат та знаходяться у стадії поступового розвитку, як і більшість адміністративних послуг, що можуть надаватися державними органами або органами місцевого самоврядування. Але подальша побудова системи електронних послуг в Україні забезпечить формування ефективного механізму для задоволення інтересів фізичних осіб та юридичних осіб через розвиток і підтримку доступних, прозорих, швидких та найменш затратних електронних послуг.

Для досягнення зазначеної мети перш за все необхідно оптимізувати порядки надання адміні-

стративних послуг на законодавчому рівні, визначити строки розвитку електронних послуг та підвищити готовність суб'єктів господарювання до їх використання.

Після виконання першочергових заходів щодо запровадження надання усього спектру адміністративних послуг в сфері державної реєстрації бізнесу є доцільним та необхідним формування механізмів взаємодії та інтеграції інформаційних систем органів державної влади й органів місцевого самоврядування щодо наповнення актуальною інформацією про суб'єктів господарювання безпосередньо самого реєстру та в подальшому забезпечити надання усіх електронних адміністративних послуг, що надаються на різних веб-порталах державних органів на Єдиному державному порталі адміністративних послуг України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 918-р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-p>
2. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
3. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 № 852-IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
6. Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи : Наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016 № 359/5. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16>

Воротинцева Інна Валеріївна

ЕЛЕКТРОННА РЕЄСТРАЦІЯ БІЗНЕСУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В статті проаналізовано сучасний стан правового регулювання і практики надання адміністративних послуг в електронній формі на прикладі електронної реєстрації бізнесу з урахуванням останніх новацій українського законодавства, а також визначено основні перспективи розвитку системи електронної державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Ключові слова: реєстрація бізнесу, електронна реєстрація, фізична особа-підприємець, юридична особа, адміністративна послуга.

Воротынцева Инна Валерьевна

ЭЛЕКТРОННАЯ РЕГИСТРАЦИЯ БИЗНЕСА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В статье проанализировано современное состояние правового регулирования и практики предоставления административных услуг в электронной форме на примере электронной регистрации бизнеса с учетом последних новаций украинского законодательства, а также определены основные перспективы развития системы электронной государственной регистрации юридических лиц и физических лиц – предпринимателей.

Ключевые слова: регистрация бизнеса, электронная регистрация, физическое лицо – предприниматель, юридическое лицо, административная услуга.

Vorotyntseva Inna Valeriivna

ELECTRONIC REGISTRATION OF BUSINESS: CURRENT STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

In article the current state of legal regulation and practice of providing administrative services in electronic form on the example of electronic registration of business taking into account the last innovations of the Ukrainian legislation is analysed and also the main prospects of development of system of electronic state registration of legal entities and individual entrepreneurs are defined.

Keywords: business registration, electronic registration, individual entrepreneur, the legal entity, administrative service.